

POMNÍK PADLÝM PŘÍSLUŠNÍKŮM FINANČNÍ STRÁŽE V DOLNÍM PODLUŽÍ U VARNSDORFU

Jaroslav Beneš

„Je rok 1945. Vracíme se opět toutéž cestou, kterou jsme před lety odcházeli. Vracíme se však radostně, vracíme se rádi. Na tváři nás všech je zřítí něco jiného než v roce 1938. Naše radost však ustupuje, když přijždíme na místo, které nám nikdy nevytlačí z paměti, na onu křižovatku v Dolním Gruntě u Varnsdorfu. Zde auto zastavuje, my vystupujeme, abychom Vás, vy hrdinové temného večera roku 1938, opět po sedmi letech pozdravili.

Zdravíme Vás způsobem předepsaným československému vojáku, zdravíme Vás tichem a snětím čapky, zdravíme Vás salvou výstřelů...“

Jan Teichman,
respicient finanční stráže, nar. 29. III. 1896 byl zákeřně zavražděn nacisty dne 22. září 1938 při plnění svých povinností v Dolním Gruntě^{1/} u Varnsdorfu.

Václav Kozel,
dozorce finanční stráže, nar. 24. X. 1910 byl zákeřně zavražděn nacisty dne 22. září 1938 při plnění svých povinností v Dolním Gruntě u Varnsdorfu.

Adolf Marvan,
inspektor finanční stráže I. třídy, narozen 14. VII. 1898, zemřel dne 26. září 1943 v mělnické nemocnici po útrapách v koncentračním táboře.

Z knihy Varnsdorfští hrdinové

V květnu 1945 skončila nejstrašnější válka v dějinách lidstva a na hranice naší vlasti se vrátili i příslušníci finanční stráže. Finančníci nezapomněli na události roku 1938, na chování českých Němců a na své zavražděné kamarády. Ani varnsdorfské nezapomněli na své padlé kolegy z podzimu roku 1938. Již 6. července 1945 byl u inspektorátu finanční stráže Varnsdorf ustaven Fond pro postavení pomníku padlým „varnsdorfským hrdinům“. Příslušníci finanční stráže chtěli důstojným způsobem uctít památku respicienta Jana Teichmana a dozorce Václava Kozla, kteří byli zabiti 22. září 1938 v Dolním Podluží.^{2/} Stejně tak chtěli připomenout i památku inspektora Marvana, který zemřel 26. září 1943 v mělnické nemocnici na následky věznění v koncentračním táboře. Všichni tři byli v roce 1938 příslušníky oddělení finanční stráže Varnsdorf VII.

Do předsednictva fondu pro postavení pomníku byli zvoleni členové závodní rady varnsdorfského inspektorátu finanční stráže. Předsedou fondu byl zvolen respicient finanční stráže Václav Chaloupka, jednatelem respicient finanční stráže Miroslav Bernard. Pod vedením předsednictva a za vydatné podpory všech zaměstnanců inspektorátu finanční stráže ve Varnsdorfu zahájil fond svoji činnost. Základní kapitál fondu tvořila částka 10 900,- Kč, kterou složili zaměstnanci inspektorátu finanční stráže na ustavující schůzi fondu. Předsednictvo fondu vypracovalo ihned stanoviny a vydalo proklamaci ke všemu českému obyvatelstvu varnsdorfského okresu se žádostí o finanční příspěvní na uskutečnění zamýšleného díla. Přípravovaná akce našla podporu u okresní i místní správní komise ve Varnsdorfu i u místní správní komise v Dolním Podluží. Dary na stavbu pomníku posílalo české obyvatelstvo nejen z varnsdorfského okresu, ale i ze značně vzdálených míst.

Předsednictvu fondu byla vyslovena důvěra a udělena plná moc k provedení vytčeného cíle za následujících podmínek:

- 1) Pomník zavražděným varnsdorfským hrdinům bude postaven na místě jejich smrti v Dolním Podluží u Varnsdorfu.
- 2) Pomník bude představovat věrnou kopii hraničního sloupu uzpůsobeného pro účely pomníku.
- 3) Zhotovení pomníku a jeho předání veřejnosti obstará předsednictvo fondu společně s okresní správní komisí města Varnsdorfu pod patronací ministerstva financí tak, aby pomník byl odhalen dne 23. září 1945, tj. první neděli po výročí smrti obou hrdinů.
- 4) Finanční prostředky k provedení tohoto vytčeného cíle budou získány:

- a) dobrovolnými sbírkami u všech státních a jim na roveň postavených podniků a úřadů,
 - b) dobrovolnými sbírkami v místních továrnách,
 - c) dobrovolnými sbírkami u všech veřejnoprávních korporací a spolků,
 - d) dobrovolnou sbírkou mezi obyvateli československé resp. slovanské národnosti v okrese Varnsdorf.
- 5) Hotovost fondu bude uložena a spravována běžným účtem u městské spořitelny.
 - 6) Činnost tohoto fondu končí odhalením pomníku. Likvidaci fondu je nutné provést nejpozději do 31. října 1945. Protokol o provedené likvidaci je nutné předložit k prověření místní správní komisi ve Varnsdorfu.
 - 7) Případné přebytky po úhradě všech s postavením pomníku vzniklých výloh budou předány pozůstalým rodinným příslušníkům po padlých hrdinech.
 - 8) V případě, že by z jakýchkoli příčin nebylo možné fondem vytčeného cíle dosáhnout, bude vybraná hotovost rovněž předána pozůstalým rodinným příslušníkům po padlých hrdinech.
 - 9) V případě, že nebude k dosažení vytčeného cíle k dispozici potřebná kapitálová hotovost, zavazují se všichni zaměstnanci inspektorátu finanční stráže ve Varnsdorfu, že ručí svojí ctí a svým majetkem za eventuelní schodky tohoto fondu.^{3/}

Předsednictvo fondu vypracovalo návrh na provedení pomníku a zaslalo ho firmě J. Sppölggen, závod kamenický pod národní správou ve Šluknově. U kamenické firmy technicky propracoval návrh sochař Josef Michalíček. Pomník byl následně dodán v předepsaných termínech a předepsané kvalitě.

Odhalení pomníku bylo naplánováno na 7. výročí smrti obou příslušníků finanční stráže, tj. na víkend 22. a 23. září 1945. V těchto dnech proběhla ve Varnsdorfu národní Manifestace českého severu a odhalení pomníku představovalo její vyvrcholení. Manifestaci pořádaly okresní a místní správní komise ve Varnsdorfu a místní správní komise v Dolním Podluží. Záštitu nad celou akcí převzal ministr financí Dr. Vavro Šrobár, který se také manifestace osobně zúčastnil.

Manifestace byla zahájena v sobotu 22. září 1945. Město Varnsdorf bylo vyzdobeno státními vlajkami a hezké počasí podtrhovalo slavnostní okamžiky. V 11 hodin zástupci všech spolků a korporací položili věnce

na symbolický katafalk na náměstí Dr. Beneše ve Varnsdorfu. Celkem bylo položeno 26 věnců. Před 13. hodinou se opět všichni shromáždili na náměstí a po odeznění zvuků husitského chorálu „Ktož jsů boží bojovníci“ vyšel z náměstí průvod směrem ke hřbitovu. V průvodu byly neseny již zmíněné věnce, které byly následně položeny na hroby obou padlých finančníků. Na hřbitově se konal pietní akt, který zakončil proslovem partizánský komisař, respicient finanční stráže Josef Brož. Celé akce se účastnilo asi 2 000 lidí, mezi nimi i ministerský inspektor finanční stráže Dr. Krejza coby zástupce ministra financí a zemský inspektor finanční stráže Dr. Novák.

Na odpolední slavnost navázala večer v 19:30 tryzna v Masarykově divadle k uctění památky obou zavražděných. Tryzny se zúčastnilo asi 900 občanů. Tryznu zahájil předseda okresní správní komise B. Mašek, jenž ve svém projevu připomněl oběti, které přinesla československá finanční stráž v roce 1938 tím, že nesouhlasila s postojem tehdejšího režimu a hradbou svých těl se snažila zabránit hrozícímu nebezpečí z nacistického Německa. Při zahájení tryzny odeslal také předseda okresní správní komise štafetu s pochodní k pomníku v Dolním Podluží. Štafetu nesli běžci z Junáka a Svazu československé mládeže z Varnsdorfu. Následně se ujal slova vrchní respicient finanční stráže a člen Ústřední rady odborů Kabelík, který znovu ve svém proslovu připomněl všechny oběti, československé finanční stráže a zhodnotil práci sboru za posledních 25 let. Po prosloveh následovalo pásmo recitace a hudby. Program nastudovali členové Svazu české mládeže a recitačního sboru Národní bezpečnosti z Varnsdorfu. Na programu se též podílel respicient finanční stráže J. Levý a hudba kapelníka J. Sedláčka z Varnsdorfu, která mimo jiné zahrála i Smetanovu symfonickou báseň „Tábor“.

V neděli 23. září 1945 byla druhá část slavnosti zahájena budíčkem v 6:00 v podání kapely J. Sedláčka. Po půl deváté začala na náměstí Dr. Beneše ve Varnsdorfu slavnostní přísaha věrnosti republiky 1. roty pohotovostního pluku 1 Národní bezpečnosti. Zástupci okresní správní komise z Varnsdorfu a Liberce dekorovali standartu roty stuhami.

Po desáté hodině odjeli zástupci všech úřadů a korporací pod vedením ministerského inspektora finanční stráže Dr. Krejsy a předsedy okresní správní komise Maška na hranice varnsdorfského okresu k uvítání ministra financí Dr. Šrobára. Po uvítání a předání hlášení zástupců všech bezpečnostních složek odebral se celý průvod pana ministra do Varnsdorfu. Automobil s panem ministrem po celou cestu ze všech stran obklopovali příslušníci finanční stráže na motocyklech.

Na celním úřadě ve Varnsdorfu VII natočil v 11 hodin rozhlasový reportér ing. Cincibus reportáž s účastníky bojů ve Varnsdorfu v roce 1938. Na celním úřadu ve Varnsdorfu VII bylo v roce 1938 stanoviště 13. družstva roty Stráže obrany státu Varnsdorf. Tuto reportáž odvysílal pražský rozhlas 25. září 1945.

Po poledni, ve 12:30, se ve Varnsdorfu seřadil průvod složený z československé finanční stráže, četnictva, policie, Sboru národní bezpečnosti, pohotovostního pluku Národní bezpečnosti, zástupců všech úřadů, korporací a spolků a též z velkého počtu obyvatelstva české národnosti. Průvod pochodoval z Varnsdorfu k pomníku v Dolním Podluží, kde se již očekával příjezd ministra financí. Ve 14:00 přijel Dr. Šrobár se svým doprovodem. Ministra uvítal slavnostní signál vojenské polnice a posádkový velitel z Varnsdorfu, jenž velel čestným četám, podal panu ministrovi hlášení o stavu čestné roty i o její připravenosti k přehlídce. Ministr financí vykonal následně přehlídku čestné roty složené z finanční stráže, četnictva, příslušníků Sboru národní bezpečnosti a pohotovostního pluku Národní bezpečnosti. Ministra financí doprovázel při přehlídce divizní generál Klapálek jako zástupce ministra národní obrany, sekční šéf ministerstva školství dr. Kratochvíl, ministerský inspektor finanční stráže Dr. Krejza, zemský inspektor finanční stráže Dr. Novák a předseda okresní správní komise Mašek. Po vykonání přehlídky se čestní hosté odebrali na slavnostní tribunu, kde již čekali pozůstali po padlých z roku 1938, účastníci bojů z roku 1938, čestný výbor manifestace a zástupci místních úřadů.

Celý akt odhalení pomníku padlým finančníkům začal svým proslovem předseda místní správní komise v Dolním Podluží Volf, který přivítal přítomné a prohlásil slavnost za zahájenou. Poté mluvil respicient finanční stráže Kabelík, který v ruském jazyce přivítal zástupce Rudé armády a osvětlil jim účel slavnosti. Nakonec požádal pana ministra, aby se ujal slova. Dr. Šrobár ve svém projevu velmi výstižně zhodnotil oběti všech padlých příslušníků sboru československé finanční stráže jakož i činnost finanční stráže v době nesvobody. Přislíbil napravení všech příkoří, která až doposud byla finanční stráž činná a současně na sboru požadoval příkladné plnění všech povinností. Po Dr. Šrobárovi pronesl projev divizní generál Klapálek, Dr. Kratochvíl, Dr. Tichý a předseda okresní správní komise Mašek. Všichni vzpomenuli nesmírných obětí, které musel náš národ v uplynulých sedmi letech přinést. Jako poslední pronesl projev respicient finanční stráže Chaloupka. Vlastní odhalení pomníku provedl respicient finanční stráže Miroslav Bernard, který byl při teroristickém

přepadu v Dolním Podluží 22. září 1938 těžce zraněn, ale na rozdíl od svých druhů Kozla a Teichmana přežil. Pomník byl odhalen za zvuků husitského chorálu „Ktož jsú boží bojovníci“.

Odhalený pomník byl respicientem finanční stráže Chaloupkou slavnostně předán předsedovi místní správní komise v Dolním Podluží, který všechny přítomné ujistil, že obec bude o pomník pečovat tak, aby se stal pro příští generace připomínkou historických událostí.

Slavnost byla ukončena za zvuků státní hymny. Celé slavnosti odhalení pomníku se zúčastnilo odhadem tři a půl tisíce občanů.

Podrobný popis celé slavnosti vyšel v novinách „Svobodný Varnsdorf“ dne 26. září 1945. Tento list ale již 22. září přinesl obšírný článek o připravovaných slavnostech i o pomníku padlým hraničářům. Zvukový záznam z průběhu celé manifestace 23. září 1945 pořídil rozhlasový reportér Ing. Cincibus a pražský rozhlas ho vysílal ještě ten den večer ve 21 hodin. Celá slavnost byla též nafilmována a film předán do archivu finanční stráže u ministerstva financí v Praze. Bylo by krásné, kdyby se v šeru archivních depozitářů jednou podařilo tyto záznamy objevit. V archivu Československého rozhlasu v Praze se ale bohužel uvedené nahrávky nenacházejí.

K manifestaci vydal Fond pro postavení pomníku padlým varnsdorfským hrdinům brožurku respicienta finanční stráže Václava Chaloupky „Varnsdorfští hrdinové“ a to v nákladu 8 000 kusů. V knížce jsou popsány události ve Varnsdorfu v roce 1938 a boje příslušníků Stráže obrany státu s německými útočníky. Výtěžek z prodeje knížky byl věnován pozůstalým po padlých hraničářích.

V letošním roce uplyne od událostí onoho osudného září již 70 let. Uplyne 70 let od doby, kdy se českoslovenští hraničáři snažili bránit stát, se kterým se vnitřně zcela ztotožnili. Bránili ho se značným osobním nasazením a za cenu svých životů. Ubránit se jim ho nepodařilo, což ale nebyla jejich chyba. I v současné době je nutné připomínat si statečné činy našich předků z doby před sedmdesáti lety. Je proto potěšující, že pomník v Dolním Podluží je udržován v poměrně dobrém stavu a každoročně se u něj pořádají vzpomínková setkání.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Muzeum Policie České republiky

Sbirkové fondy s tematikou finanční stráže
Pozůstalost zemského inspektora finanční stráže Václava Nováka

Národní archiv

Fond Zemské finanční ředitelství, 1918–1952.

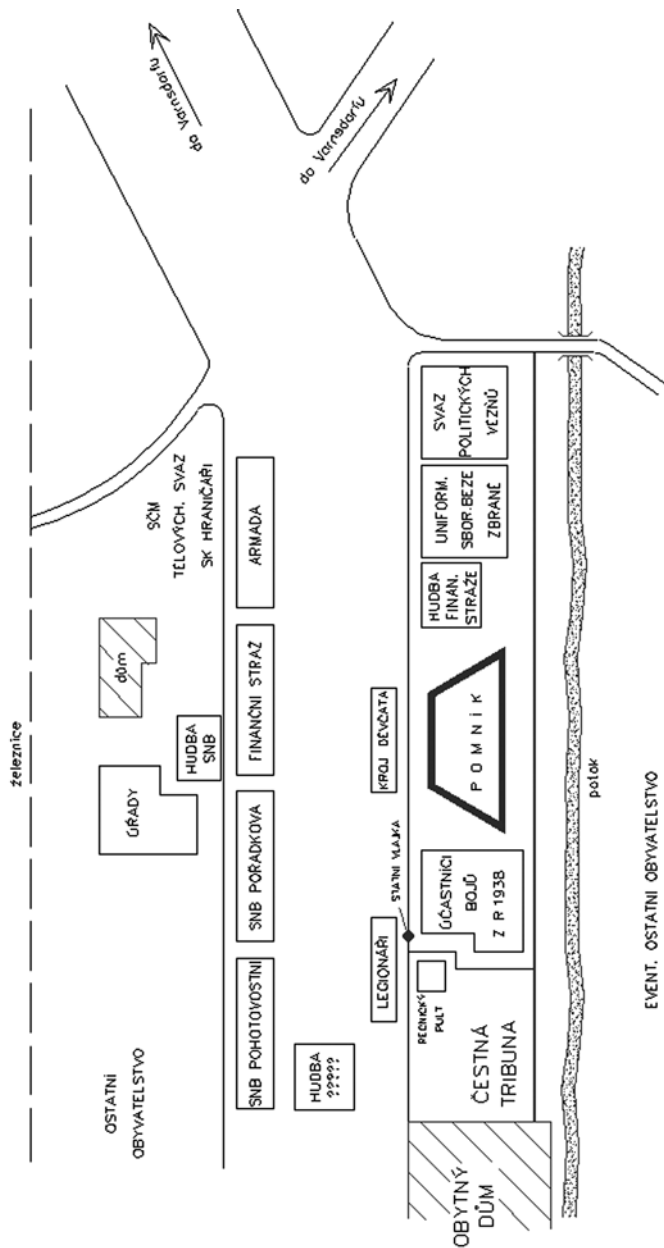
Literatura

Chaloupek, V.: Varnsdorfstí hrdinové, Státní tiskárna Varnsdorf 1945.
Marek, J.: Hraničářská kalvárie, Svět křidel, Cheb 2004.

Za cenné připomínky k textu děkuji panu Ivo Vondrovskému z Varnsdorfu.

POZNÁMKY

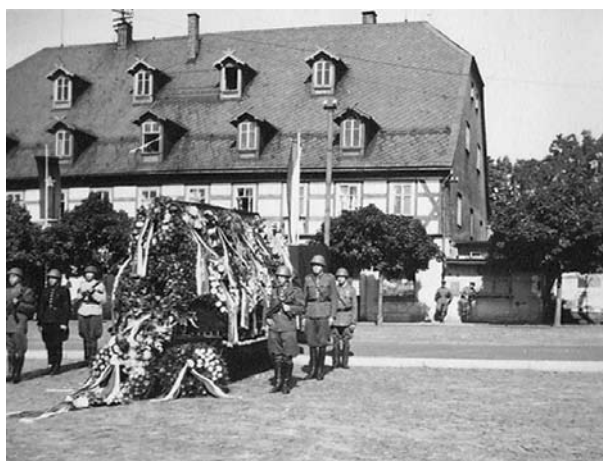
- 1/ Dolní Podluží se v roce 1945 česky oficiálně jmenovalo Dolní Grunt. V dalším textu jsou použité v současné době platné zeměpisné názvy.
- 2/ Oba dva finančníci ustupovali 22. září 1938, spolu s dalšími příslušníky finanční stráže a stráže obrany státu (SOS), ze vzbouřeného Varnsdorfu. V Dolním Podluží u Varnsdorfu se u benzinové pumpy zastavili, spolu s dozorcem Miroslavem Bernardem, aby načerpali pohonné hmoty do svých motocyklů. Ostatní SOSáci zaujali obranné postavení u nedalekého železničního náspu. Mezi tím ovšem henleinovci nekryté finančníky u benzinového čerpadla přepadli a okamžitě na ně začali střílet. Do přestřelky se okamžitě vložili i další příslušníci finanční stráže. Sudetoněmeckých útočníků neustále přibývalo a tak zhruba po dvacetiminutovém boji ustupují finančníci před jejich přesilou. Na místě zůstávají ležet mrtví respicient Jan Teichman a dozorce Václav Kozel. Při tomto přepadu zemřel i ordner Rudolf Stelzig. Těžce zraněn byl dozorce Miroslav Bernard.
- 3/ Podle dobového letáku. Muzeum Policie České republiky, Sbirkové fondy s tematikou finanční stráže.

Obr. 1. Rozmístění aktérů a obecního při odhalení pomníku padlých příslušníků finanční stráže v Dolním Podluzí. Podle originálu překreslil autor.

Obr. 2. Pozvánka pro významné hosty na Národní manifestaci českého severu spojenou s odhalením pomníku padlým hraničářům v Dolním Podluží. (Archiv autora.)

Obr. 3. Symbolický katafalk s čestnou stráží na varnsdorfském náměstí 22. září 1945 dopoledne. (Archiv autora.)

Obr. 4. Čestná stráž u hrobu padlých příslušníků finanční stráže na hřbitově ve Varnsdorfu 22. září 1945 odpoledne. (Archiv autora.)

Obr. 5. Divisní generál Karel Klapálek při proslovu na čestné tribuně před odhalením pomníku. (Archiv autora.)

Obr. 6. Ministr financí Dr. Šrobár při přehlídce čestné roty finanční stráže. (Archiv autora.)

Obr. 7. Momentka z vlastního odhalení pomníku. Pomník odhalil respicent finanční stráže Miroslav Bernard. Miroslav Bernard byl při osudné přestřelce 22. září 1938 v Dolním Podluží těžce raněn, ale na rozdíl od respicenta Jana Teichmana a dozorce Václava Kozla měl štěstí a přežil. (Archiv autora.)